



Efter över 500 år på samhällets botten växer nu hoppet hos ursprungsfolken



om att åstadkomma förändringar genom organisering.

Tillgång till mark är viktigast

TEXT: CARMEN BLANCO, quechuaindian och ordförande i UBV FOTO: WILLIAN SILVEIRA

Det var en gång då människor i alla världsdelar brukade naturens resurser kollektivt. Så småningom kom några samhällen på att de kunde äga och exploatera naturresurserna.

Andra däremot fortsatte att förvalta resurserna under kollektiva former och började även organisera samhällena kollektivt. Dessa samhällens världssyn, kallad kosmovision, började betona det kollektiva och människornas samspel med naturen.

Detta är grundorsaken till den i dag till synes olösliga konflikten mellan ursprungs-

folkens levnadssätt och det kapitalistiska systemet. Kapitalismen strävar efter att få in sina tentakler i planetens alla vrår, utan hänsyn till vare sig människor eller miljö. Samtidigt spjärnar folk envist emot detta samhällssystem, som baseras på den privata egendomen och som ser naturen som något som är skilt från människan.

I den region som i dag kallas Latinamerika började dessa konflikter för 515 år sedan. De latinamerikanska nationalstater/länder som vi känner i dag tog form för snart 200 år sedan. De vilar på gamla koloniala samhällsgrunder. I dag sker en fortsatt kolonisering i "utvecklingens" namn, som innebär att

ursprungsfolksterritorierna är tillgängliga för både nationella och transnationella företag. Staternas uppgift har blivit att satsa resurser i stora infrastrukturprojekt som underlättar storföretagens verksamhet. Men de sociala och miljömässiga resultaten av denna nykolonisering får de olika ursprungsfolken stå ut med. I olika ursprungsfolksterritorier – från Alaska till Eldlandet – byggs elkraftverk och pipelines, man bryter uran och andra mineraler, sopor dumpas, olja och gas utvinns etc.

Peru är ett av länderna där koloniseringen pågår än i dag. Ursprungsfolk utgör minst 50 procent av landets befolkning på 26 miljoner. Över hälften av ursprungsbefolkningen lever ännu på sina territorier och är organiserad i omkring 6 000 samfälligheter. Dessa organisations- och produktionsenheter står för cirka 70 procent av landets livsmedelsproduktion. Den nuvarande socialdemokratiska regeringen vill öppna nya möjligheter för

koloniseringen. Regeringen försöker bland annat driva igenom ett lagförslag om att stora delar av de samfällighetsmarker som ligger i träda eller som är betes- eller myrmarker ska betraktas som "obrukade". Därmed skulle multinationella företag, i synnerhet gruvföretag, få möjlighet att utnyttja områdena. Ursprungsfolksorganisationerna ser denna lag som dödsstöten för den tusenåriga traditionen att leva och organisera sig i samfälligheter, och därmed är lagen även ett stort slag mot deras kultur.

I Bolivia vill de gamla storgodsägarna till varje pris behålla de territorier de erövrat, och de känner sig hotade av de allt starkare rörelser som drivit fram en jordreform och överlämning av jord till ursprungsfolk. Men även vita, mestiser och till och med indianer från lägre samhällsklasser känner att deras privilegier är hotade och vill ha kvar den rasistiska samhällsstruktur som ursprungsfolksrörel-

sen ifrågasätter. De är särskilt negativa till det förslag till ny grundlag som formulerats av en konstituerande församling och som förespråkar en plurinationell stat. Dessa krafter störs även av att en person av aymaraursprung är landets president och att flera andra representanter för ursprungsfolken har olika maktpositioner.

Å andra sidan är det just denna symboliska upprättelse som gett upphov till den våg av självförtroende som sprider sig bland ursprungsfolk över kontinenten. Vana sedan fem sekler att stå på samhällets botten och utanför de politiska och ekonomiska maktsfärerna växer nu hoppet hos ursprungsfolken om att åstadkomma förändringar genom organisering.

Det som händer i dag i Bolivia är del av en process som började för omkring 30 år sedan, då dagens ursprungsfolksrörelse tog form bland annat i Ecuador och Bolivia. Men även i andra länder växte det fram organisationer som skapade samhörighet utifrån en gemensam historia, kultur och gemensamt språk, och som lanserade ursprungsfolksidentiteten – inte längre som något skamligt utan som en befrielse – och som såg sig själva som kollektiva politiska aktörer.

Även i Chile och Argentina har det under de senaste 20 åren växt fram olika organisationer, främst bland mapuchefolket. Tyvärr hör man mest om mapucher i konfliktsammanhang med verkliga eller påhittade våldsinslag. Mer sällan uppmärksammas ursprungsfolkens andra ansträngningar för att organisera sig eller de framsteg som gjorts. Det gäller till exempel det lagförslag om havsrättigheter som lafkenchefolkets organisation drev igenom i parlamentet förra året. Ett annat exempel är den aktuella kampen mot det norska företaget SN-Power, där miljö- och solidaritetsrörelsen i Norge tillsammans med de lokala mapucheorganisationerna i Chile har lyckats stoppa projektet tillfälligt och fått i gång förhandlingar med företaget.

I Peru har samfälligheterna sedan många år tillbaka organiserat sig för att stå emot hot från

framför allt multinationella gruvbolag. Deras viktigaste seger var en lokal folkomröstning förra året. Samfälligheter, lokala myndigheter, ursprungsfolks-, bonde- och miljöorganisationer samt delar av kyrkan lyckades trots hot och en enorm nationell misskrediteringskampanj få 94 procent av rösterna för sitt förslag om hållbart bruk av marken.

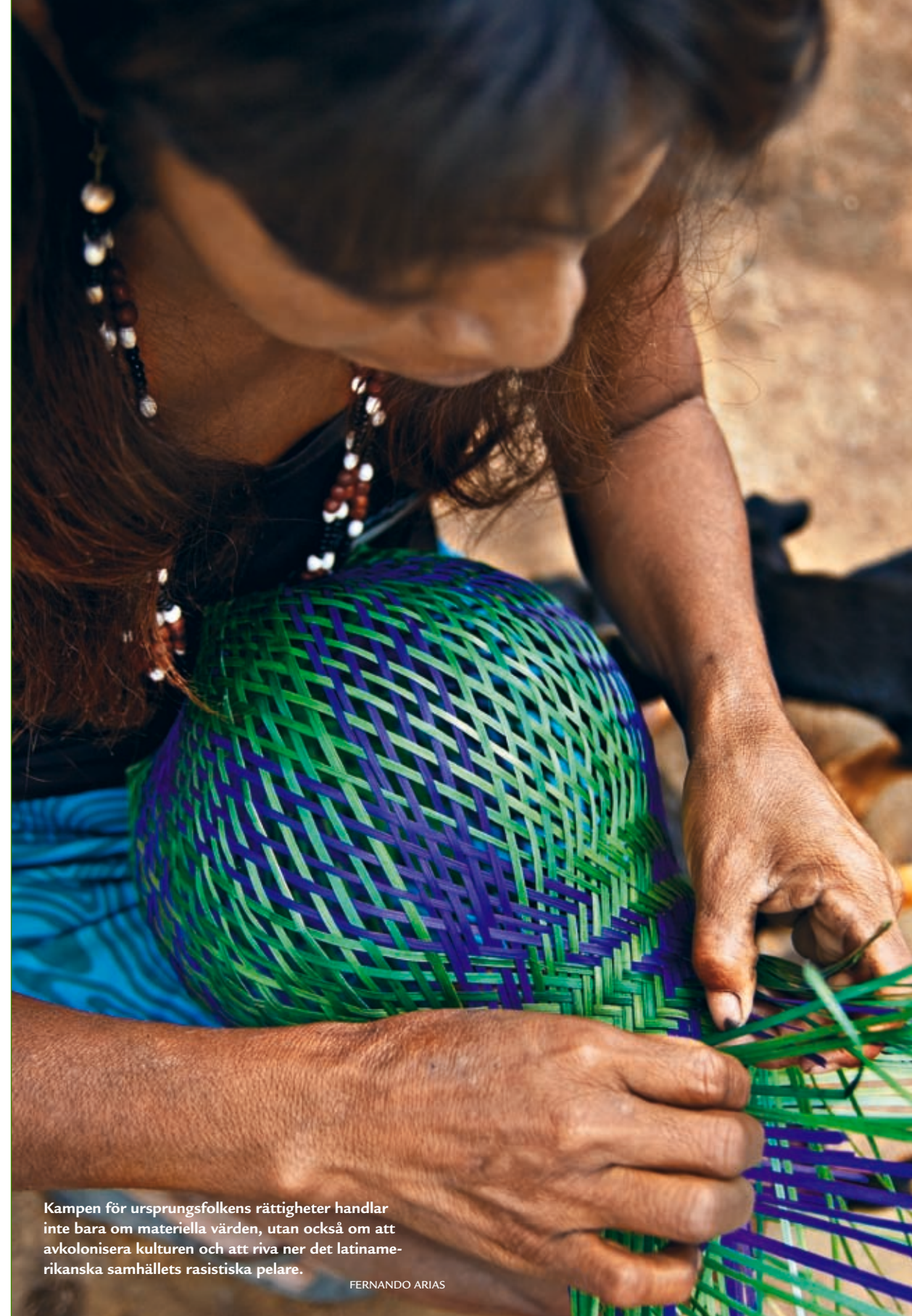
Vi kan konstatera att trots att 13 latinamerikanska stater ratificerat ILO-konventionen 169 om ursprungsfolkens rättigheter, så respekteras den inte om inte starka organisationer pressar på. Så bortom ratificeringar av konventioner och deklarationer handlar frågan i grunden om tillgång till mark och kontroll av naturresurserna samt om olika synsätt på världen.

Därför handlar inte diskussionen bara om de materiella förutsättningarna för att fortsätta leva som ett folk, utan även om den kulturella kampen för upprättelse och värdighet. Det handlar även om att avkolonisera kulturen och om att från grunden riva ner det latinamerikanska samhällets rasistiska pelare.

Dagens ursprungsfolksalternativ är inte främst kopplade till genetiska eller etniska element, utan till en politisk kamp för det kollektiva, gemensamma, ömsesidiga, hållbara, jämlika och rättvisa. Det handlar även om att förstå människans plats på jorden, dels i förhållande till naturen, dels som social varelse i förhållande till kollektivet.

Därför handlar kampen för ursprungsfolksrättigheter om rätten att vara kollektiva subjekt med kollektiva rättigheter. Rätten till egen livsåskådning, egen historia, egna språk, musik, rätten att stärka och utveckla egna organisatoriska och politiska former och själva bestämma vilken typ av utveckling man vill ha i sina territorier.

Detta betyder inte att ursprungsfolken vill skapa egna stater, snarare att de vill vara en del av plurinationella och plurikulturella stater, samt vara solidariska världsmedborgare. ■



Kampen för ursprungsfolkens rättigheter handlar inte bara om materiella värden, utan också om att avkolonisera kulturen och att riva ner det latinamerikanska samhällets rasistiska pelare.

FERNANDO ARIAS